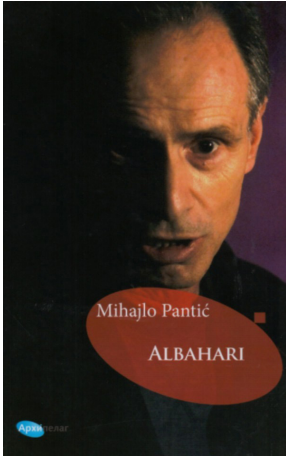

KO BI MOGAO BITI DAVID ALBAHARI

(Mihajlo Pantić: *Albahari*, Arhipelag, Beograd, 2024)

David Albahari piše priče, skuplja ploče i voli kolače. To je gotovo sve što pouzdano znam o njemu.

Mihajlo Pantić, „Na samom početku”

1.

Na samom početku treba reći da se prozom Davida Albaharija dosad bavilo nekoliko zbornika i temata, počev od časopisa *Gradac* iz 2005. godine, koji je u potpunosti posvećen delu ovog pisca, potom je 2012. godine objavljen vodič kroz Albaharijev poetički i intimni svet, koji je objedinio „jednu autobiografiju, jednu biografiju, jedan potpis, dvadeset pet tužnih priča o pisanju i više od četrdeset fotografija”, zatim je naredne godine objavljen zbornik o njegovom književnom delu *Slike (iz) porodičnog vremena*, u kom je Mihajlo Pantić, uz razgovor Albaharija s Jelenom Jorgačević i odlomak iz njegove proze, sabrao trinaest tekstova autora različitih generacija i poetika i, na koncu, 2017. godine objavljena je knjiga *Proza o prozi – fragmenti o kratkoj priči* u kojoj je priređivač Dragan Babić „izvukao iz Albaharijevih intervjuva, predgovora, proza, autopoetičkih tekstova – sve što je pisac rekao i zabeležio o sažetim storijama, i fragmentima iz kojih su nastali njegovi romani” (Mića Vujičić). Neophodno je pomenuti i dva zbornika: *Kako čitati – O strategijama čitanja tragova kulture* (2005) i *Šta čini dobru knjigu* (2007) u kojima su publikovana dva Albaharijeva, za proučavaoce naratologije nezaobilazna, autopoetička teksta: „Kako čitati kratku priču” i „Dobra knjiga nije knjiga”.

Albaharijeva proza odavno je akademska tema. Ipak, činjenica je da niko sistematičnije, analitičnije i prilježnije nije pisao o njegovom delu od Mihajla Pantića, pa stoga knjiga *Albahari*, koja je sklopljena od tekstova različite prirode pisanih tokom četrdeset godina, uistinu jeste najcelovitiji pregled ukupnog proznog stvaralaštva Davida Albaharija. Sve ove knjige, časopisi, zbornici i temati posvećeni jednom od najdoslednijih zagovornika *poetike sažetosti* u srpskoj književnosti svedoče o značaju, izuzetnosti, jedinstvenosti i prepoznatljivosti Albaharijevog književnog preduzeća.

David Albahari (1948–2023) za života je objavio pedesetak knjiga, među kojima su zbirke priča, romani, kolekcije eseja, drame, knjige za decu i omladinu, pa čak i jedna knjiga poezije. Neodvojivi deo njegovog pripovednog opusa, koji je bez presedana u srp-

skoj književnosti, čine i autorske antologije koje je priredio, kao i prevodi desetina zbirki priča i romana savremenih svetskih pisaca. Mihajlo Pantić s pravom kaže da „postoji izvesno saglasje između Albaharijeve autorske poetike i prevodilačke poetike, recimo u tretmanu jezika, i interesovanju za književnost koja ne prepisuje nego stvara novi svet”.

Nove storije, koje je pisao poslednjih nekoliko godina života i koje su pronađene u rukopisnoj zaostavštini, objavljene su prošle godine pod naslovom *Gospođica B*. Ostalo je, prema rečima Nikole Petakovića, urednika „Čarobne knjige”, dosta toga nesređenog i nesistematizovanog u kompjuteru Davida Albaharija, tako da se u budućnosti može očekivati i otkriće novih, dosad neobjavljenih priča.

Nije naodmet reći da je upravo Mihajlo Pantić prvi primetio da su sve Albaharijeve knjige iste, i da se baš po tome međusobno razlikuju. Dakle, ključna osobina Albaharijevih prozних knjiga jeste *razlika u istosti*.

2.

Knjiga o Davidu Albahariju je ujedno i knjiga o Mihajlu Pantiću. Dabome, Pantić piše iz najveće moguće blizine, jer kao praktičar i teoretičar poetike kratke priče on ima diskreciono pravo da navodi iskustva iz vlastite pripovedačke prakse, ali i da daje sopstvene teorijske uvide o tome šta kratku priču čini kratkom i sažetom – u kvantitativnom i kvalitativnom smislu. Po tome je *Albahari* jedinstvena knjiga, jer osim što sveobuhvatno i dubinski analizira prozno stvaralaštvo Davida Albaharija, ona se može čitati i kao prolegomena za svaku buduću poetiku (sažetosti) kratke priče. U njoj su posebno interesantna ponavljanja, koja su bila neizbežna, o vrednosnim sudovima koji se objektivno tiču dometa Albaharijeve proze: vreme je pokazalo da su svi oni listom bili tačni i da su suštinski odredili magistralni put za proučavaoce Albaharijevih proza.

Kompendijum *Albahari* čini dvadeset tekstova, počev od obimnog intervjua koji je Pantić vodio s Albaharijem (obogaćenog dodatkom u vidu nastavka razgovora i pričom „Iznenadna pojava Mihajla Pantića u centru Kalgarija”), potom sledi petnaest (plus) kritičkih tekstova posvećenih Albaharijevim knjigama (počev od ranih radova do romana *Danas je sreda*), preko razgovora Džordža Melnika i Mihajla Pantića o Davidu Albahariju, pa do četiri programska teksta pisana očigledno različitim povodima, u vidu zaokruživanja promišljanja o životu i stvaralaštvu Davida Albaharija, ali i o nekoj vrsti Pantićevog oproštaja od bliskog prijatelja. (Ovi potonji su, ujedno, i najemotivniji, pa, ako hoćete, i najbolji redovi koje je dosad neko napisao o Davidu Albahariju).

3.

„David Albahari je stvorio vrlo obiman, razgranat i raznovrsan opus u kojem je polazio od sopstvenih iskustava, od porodičnih priča, od života u dobrovoljnoj emigraciji, ali se sve više, sa odmicanjem godina, po sili dodeljenog nam doba, bavio i preteškim pitanjima i traumama kojima nas je ovdašnja istorija tokom minulih decenija tako izdašno

‘darivala’”, piše Pantić u tekstu „Godine s Davidom”. S obzirom na to da nije moguće obuhvatiti i zaokružiti sve teme kojima se Pantić u *Albahariju* bavio, opredelili smo se da se u ovom članku mahom fokusiramo na njihova promišljanja o tome šta je to što kratku priču čini tako ekskluzivnom književnom vrstom, jer ne treba smetnuti s uma da je Albahari sebe opisivao sledećim rečima: „Ja sebe, i posle dugogodišnjeg iskustva pisanja i objavljivanja romana, vidim pre svega kao pisca kratkih priča.”

„U kratkoj priči Albahari je iznašao niz narativnih rešenja koja su ga učinila posebnim i prepoznatljivim, obrazovao je svoju poetiku, u korelaciji s poetikom pisaca čija dela je prevodio”, piše Pantić u tekstu „Pogled na opus”. Najpre, kratka priča koju je pisao Albahari imala je jasan otklon od dominirajuće mimetičke koncepcije srpske književnosti sedamdesetih godina i definisala ga je kao pisca vrlo zainteresovanog za sva pitanja sažetog pripovedanja.

„Princip sažimanja (*coagula*) fikcije i tzv. stvarnosti implicira kratkoću i jezgrovitost, ujedno i striktno prevladavanje žanrovskih diferencijacija”, precizira Pantić. S druge strane, sažetost je, smatrao je Albahari, jedan od malobrojnih načina da se jezik sačuva od trošenja. Osnovu za svoje priče on je pronalazio u sumnji u mogućnost pripovedanja, ili još bolje, u sumnji da jezik izražava našu pravu stvarnost, da govori jedinu istinu. Naravno, ovakav stav je u osnovi paradoksalan, jer se idući za tom tezom stiže do apsurda da je nužno upotrebljavati jezik kako bi se izrazila sumnja u upotrebu jezika. „Jezik je veo koji me razdvaja od stvarnog sveta”, piše Albahari u *Jednostavnosti*. Jezik uobičajava svet, jezik je i svest i slika sveta. Albaharijeva težnja bila je, piše Pantić, da priča koja, konvencionalno, uvek izražava nekakvo iskustvo sveta, treba da postane „čist jezik, jezik izdvojen iznad predmetnosti od kojih polazi i u čijim jezgrima je začat”. Odatle se neminovno dolazi do zaključka da na početku svakog pisanja mora stajati svest o tome da je krajnji rezultat pisanja unapred osuđen na neuspeh. Zašto onda pišemo, ako je pisanje sizifovski posao? Zašto pripovedamo, ako je odavno već sve rečeno?

Pre svega, mora se znati da kratka priča, zbog svoje osobine da se stalno preobražava, izmiče svakoj definiciji. Kako onda razumeti čuvenu i toliko puta ponavljanu Albaharijevu definiciju kratke priče da je „prava priča odsustvo priče”? Ovaj iskaz iz knjige *Pelerina* nije ništa drugo, smatra Pantić, do samoodređenje osnovne pripovedačke perspektive, koju je Albahari, na različite načine, dosledno razvijao u svim svojim knjigama. Priča bilo čijem postojanju daje nekakav neophodan, samoiskupljujući privid smisla. „Teško nama ako ikada prestanemo da pričamo priče”, jer ako to učinimo, smatra Albahari, ništa nam neće pomoći da izdržimo pritisak stvarnosti. „Život je odsustvo priče.” Ko priča, osmišljava život, najpre svoj, zatim i život onih koji slušaju ili čitaju priču. Zbog toga se piše i pripoveda!

Montažni postupak, razigranost, samoironičnost, parodiranje stila, jezička usredsređenost, jezgrovitost izraza, specifičan ritam, stišanost, jezička perfekcija, neutralnost stila, odsustvo jakih sadržaja i senzacija, mikroskopska percepcija, poetilistička deskriptivnost, monologičnost koja objedinjuje stotine unutrašnjih glasova, tematska aktuelnost, antimimetičnost, fragmentarnost, poetičnost, sažetost, kosa perspektivnost, megapasus, otvorenost za medijske uticaje, tematizacija pitanja smrti, jezika, priče i nemogućnost

određivanja i stvarnog komuniciranja sa svetom – sve je to deo *albaharijevskog* načina pripovedanja. Ukratko rečeno, u Albaharijevoj poetici (pre svega kratke priče) javljaju se tri osnovne konstante: igra, očuđeni detalj svakodnevice i jezička inventivnost. Na kraju krajeva, zaključuje Pantić, cela kratka priča oko Albaharijeve kratke priče leži u tome da treba „reći ono što je već rečeno, ali na način na koji to pre nas niko nije učinio”. I doista: niko to na srpskom jeziku nije bolje učinio od najapartnijeg i najinventivnijeg srpskog pripovedača i romansijera – Davida Albaharija.

I kao rezime ovog članka, koji predstavlja samo površnu rekapitulaciju čitanja o čitanju, reći ćemo da je *Albahari* Mihajla Pantića komponovan od tekstova koji nisu pisani s idejom da jednom postanu knjiga, ali su se ipak spontano povezali u jednu koherentnu celinu. Iz doslovno svake Pantićeve rečenice vidi se da je Albaharijevom delu prilazio s radošću čitanja, a baš to ovu vrednu knjigu čini nezaobilaznom lektinom koju nužno treba da pročita, a poželjno bi bilo – s jednakim zadovoljstvom u tekstu – svaki albahar(i)olog.